

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๓ รูป/คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ในมุมมองของประชาชน ต่อ บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก

๔.๕ ผลจากการสัมภาษณ์ บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๖ ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาสังคมของพุทธศาสนบัณฑิต

ในบทที่ ๔ ของสารนิพนธ์เรื่องนี้มีสัญลักษณ์ย่อและความหมายของสัญลักษณ์ ดังนี้

n	หมายถึง	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D	หมายถึง	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	หมายถึง	ค่า Sum of Squares (ผลบวกกำลังสองของคะแนน)
Df	หมายถึง	ค่า Degree of freedom (ชั้นของความเป็นอิสระ)
MS	หมายถึง	ค่า Mean Square (ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน)
Sig.	หมายถึง	ค่า Significant (ระดับนัยสำคัญ)
F	หมายถึง	ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test)
t	หมายถึง	ค่าสถิติทดสอบที (t-test)
*	หมายถึง	ค่า allowable error ๐.๐๕ (ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะ

ยอมรับได้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน จำแนกตาม สถานภาพ , อายุ เป็นบัณฑิตรุ่นที่ ประเภทของหน่วยงาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๑๘๓)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
บรรพชิต	๕๓	๒๙.๑
คฤหัสถ์	๑๓๐	๗๐.๙
รวม	๑๘๓	๑๐๐
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๗๔	๔๐.๔
๓๑-๔๐ ปี	๔๙	๒๖.๗
๔๑-๕๐ ปี	๓๑	๑๗.๑
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๙	๑๕.๘
รวม	๑๘๓	๑๐๐
เป็นบัณฑิตรุ่นที่		
๕๕	๒๕	๑๓.๗
๕๖	๓๖	๑๙.๖
๕๗	๓๗	๒๐.๒
๕๘	๓๕	๑๙.๑
๕๙	๒๕	๑๓.๗
๖๐	๒๕	๑๓.๗
รวม	๑๘๓	๑๐๐
หน่วยงานของท่าน		
ราชการ	๓๓	๑๘.๑
รัฐวิสาหกิจ	๒๓	๑๒.๖
เอกชน	๓๒	๑๗.๕
ธุรกิจส่วนตัว	๔๒	๒๒.๙
วัด/หน่วยงานองค์กรสาธารณประโยชน์	๕๓	๒๘.๙
รวม	๑๘๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก” จำแนกได้ดังนี้

สถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพเป็นคู่หมั้น จำนวน ๑๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๙ รองลงมาเป็นบรรพชิต จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอยู่ระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๗๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๑ รองลงมามีอายุ ๓๑-๓๐ ปี จำนวน ๓๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙ รองลงมา มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐ และน้อยที่สุดมีอายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๒๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙ ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

เป็นบัณฑิตรุ่นที่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตรุ่นที่ ๕๗ มีจำนวน ๓๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓ รองลงมาเป็นบัณฑิตรุ่นที่ ๕๖ และ ๕๘ มีจำนวน ๓๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๒ และน้อยที่สุด เป็นบัณฑิตรุ่นที่ ๕๕, ๕๙ และ ๖๐ มีจำนวน ๒๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗ ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ประเภทหน่วยงานของท่าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ใน วัดและองค์กรสาธารณประโยชน์ มีจำนวน ๕๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑ รองลงมาคือ ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว มีจำนวน ๔๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ รองลงมาอยู่ในองค์กรราชการ จำนวน ๓๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑ รองลงมาอยู่ในองค์กรเอกชน จำนวน ๓๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ และน้อยที่สุดอยู่ในองค์กร รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๒๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖ ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านการบริการวิชาการรับใช้สังคม บทบาทด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน ของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก โดยภาพรวม

(n=๑๘๓)

ที่	บทบาทของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑.	ด้านบทบาทการบริการวิชาการรับใช้สังคม	๓.๕๕	๐.๘๗๒	มาก
๒.	ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๕๕	๐.๘๔๙	มาก
๓.	ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม	๓.๕๓	๐.๘๒๒	มาก
รวมทุกด้าน		๓.๕๔	๐.๘๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสนบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๓.๕๔$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสนบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตากด้านการบริการวิชาการรับใช้สังคมและด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) น้อยที่สุด อยู่ที่ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม ($\bar{X} = ๓.๕๓$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อบทบาทด้านการบริการวิชาการรับใช้สังคม

(n=๑๘๓)

ที่	บทบาทด้านการบริการวิชาการรับใช้สังคม	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม	๓.๕๑	๑.๑๒๖	มาก
๒	มีจิตอาสาและความสามารถทำงานด้านวิชาการ	๓.๕๒	๑.๐๗๖	มาก
๓	มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับระบบการทำงาน	๓.๖๑	๑.๐๒๘	มาก
๔	รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นและแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการได้	๓.๕๔	๑.๐๖๐	มาก
๕	มีความรับผิดชอบจัดการงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย	๓.๔๖	๑.๑๐๖	มาก
๖	ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน	๓.๕๕	๑.๐๕๔	มาก
๗	มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและงานที่ได้รับมอบหมาย	๓.๖๙	๑.๑๕๘	มาก
รวม		๓.๕๕	๐.๘๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสนบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตากในด้านบทบาทการบริการวิชาการรับใช้สังคม โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสนบัณฑิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานและงานที่ได้รับมอบหมายมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๖๙$) รองลงมาคือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบการทำงาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๖๑$) และที่มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ มีความรับผิดชอบจัดการงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๔๖$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีต่อบทบาทด้านการสืบสาน
ศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n=๑๘๓)

ที่	ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	บัณฑิตให้ความร่วมมือในการสร้างวัฒนธรรมตามองค์กร ตามภาระหน้าที่	๓.๕๓	๑.๐๔๔	มาก
๒	วัฒนธรรมที่ดีที่เกิดขึ้นบัณฑิตมีส่วนช่วยในการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๖๒	๑.๐๗๕	มาก
๓	บัณฑิตมีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๕๕	๑.๐๘๕	มาก
๔	มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีใน หน่วยงานมาจากบัณฑิตและบุคลากรในหน่วยงาน	๓.๖๒	๑.๐๖๔	มาก
๕	บัณฑิตมีส่วนช่วยในการปกป้องพระพุทธศาสนาและสืบสาร ศิลปวัฒนธรรม	๓.๕๐	๑.๑๖๙	มาก
๖	บัณฑิตมีคุณธรรมจริยธรรมและสามารถในหลักธรรมมาใช้ ประยุกต์ใช้ในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ	๓.๕๔	๑.๑๖๔	มาก
๗	บัณฑิตมีบทบาทในการสร้างกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญต่างๆกับบุคลากรในหน่วยงาน	๓.๕๔	๑.๑๓๐	มาก
รวม		๓.๕๕	๐.๘๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการพัฒนา
สังคมในจังหวัดตากในด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ใน
ระดับ มาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตมีความ
คิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดเท่ากันมีสองข้อคือ วัฒนธรรมที่ดีที่เกิดขึ้นบัณฑิต
มีส่วนช่วยในการสืบสานศิลปวัฒนธรรม และเผยแผ่พระพุทธศาสนาและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ก่อให้เกิด
เกิดวัฒนธรรมที่ดีในหน่วยงานมาจากบัณฑิตและบุคลากรในหน่วยงาน ($\bar{X} = ๓.๖๒$) รองลงมาคือ
บัณฑิตมีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{X} = ๓.๕๕$) และที่มี
ความคิดเห็นต่ำสุดคือ บัณฑิตมีส่วนช่วยในการปกป้องพระพุทธศาสนาและสืบสารศิลปวัฒนธรรม
($\bar{X} = ๓.๕๐$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีต่อบทบาท ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม

(n=๑๘๓)

ที่	ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
๑	มีความรอบรู้และทักษะความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆได้	๓.๗๑	๑.๐๑๓	มาก
๒	มีความชำนาญในงานที่ทำ พัฒนางานได้ตรงตามแนวคิดหลักการเชิงทฤษฎี	๓.๔๘	.๙๘๔	มาก
๓	มีความเป็นผู้นำทางความคิด มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คิดเก่งและให้ผู้อื่นปฏิบัติ	๓.๕๑	๑.๐๘๑	มาก
๔	เป็นนักพัฒนางานทำงานตามหน้าที่ได้ดี	๓.๕๕	๑.๐๙๕	มาก
๕	เป็นนักคิดเด่นด้านความริเริ่มสร้างสรรค์ คิดสร้างงานใหม่ให้กับองค์กรที่แตกต่างจากผู้อื่น	๓.๕๓	๑.๐๕๕	มาก
๖	บัณฑิตมีการแสวงหาความรู้และพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง	๓.๕๑	๑.๑๐๖	มาก
๗	บัณฑิตมีการเผยแพร่ความรู้พัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบ	๓.๔๕	๑.๑๕๔	มาก
รวม		๓.๕๓	๐.๘๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตากในด้านด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = ๓.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือ มีความรอบรู้และทักษะความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆได้ ($\bar{X} = ๓.๗๑$) รองลงมาคือ เป็นนักพัฒนางานทำงานตามหน้าที่ได้ดี ($\bar{X} = ๓.๕๕$) และที่มีความคิดเห็นต่ำสุดคือ บัณฑิตมีการเผยแพร่ความรู้พัฒนาการทำงานอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = ๓.๔๕$)

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ บัณฑิตรุ่นที่ ประเภทของหน่วยงาน แสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความสำคัญทางสถิติจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย

สมมติฐานที่ ๑ สถานภาพของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีความต่างกันส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามสถานภาพ

(n=๑๘๓)					
สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
บรรพชิต	๕๓	๓.๑๙	๐.๘๑๘	- ๓.๗๖๕	๐.๗๑๐
คฤหัสถ์	๑๓๐	๓.๖๙	๐.๗๗๗		

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก โดยใช้วิธีการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพต่างกัน (บรรพชิต $\bar{X} = ๓.๑๙$ และคฤหัสถ์ $\bar{X} = ๓.๖๙$) มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมจังหวัดตาก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ อายุของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีความต่างกัน ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ

(n = ๑๘๓)

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.
๒๐ – ๓๐ ปี	๗๔	๓.๗๙	๐.๗๗๒
๓๑ – ๔๐ ปี	๔๙	๓.๕๓	๐.๘๘๐
๔๑ – ๕๐ ปี	๓๑	๓.๔๔	๐.๙๐๘
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๙	๓.๐๗	๐.๔๓๒
รวม	๑๘๓	๓.๕๔	๐.๘๑๘

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ

(n=๑๘๓)

	SS	D.f	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๒๐๙	๔	๓.๗๓๖	๖.๐๓๗*	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๑๑๐.๑๕๙	๑๗๘	.๖๑๙		
ผลรวม	๑๒๑.๓๖๘	๑๘๑			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗, ๔.๘ พบว่า ผลการเปรียบเทียบความเห็นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุต่างกัน (อายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี $\bar{X}$ = ๓.๗๙, อายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี $\bar{X}$ = ๓.๕๓, อายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี $\bar{X}$ = ๓.๔๔, อายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป $\bar{X}$ = ๓.๐๗) มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคม จังหวัดตาก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เพื่อความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีผลต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ

(n=๑๘๓)

อายุ	$\bar{X}$	๒๐ – ๓๐ ปี	๓๑ – ๔๐ ปี	๔๑ – ๕๐ ปี	๕๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๙	๓.๕๓	๓.๔๔	๓.๐๗
๒๐ – ๓๐ ปี	๓.๗๙	-	๐.๒๖	๐.๓๕	๐.๗๒*
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๕๓	-	-	๐.๐๙	๐.๔๖*
๔๑ – ๕๐ ปี	๓.๔๔	-	-	-	๐.๓๗*
๕๑ ปีขึ้นไป	๓.๐๗	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ความคิดเห็นของพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก จำแนกตามอายุ พบว่าผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มี อายุ ๕๑ ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี, มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มี อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี, มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มี อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ บัณฑิตรุ่นที่ ของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีความต่างกัน ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาสังคมแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามรุ่นที่จบการศึกษา

(n=๑๘๓)

รุ่นที่จบการศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.
รุ่นที่ ๕๕	๒๕	๓.๕๐	๐.๖๘๘
รุ่นที่ ๕๖	๓๖	๓.๖๓	๐.๗๒๖
รุ่นที่ ๕๗	๓๗	๓.๓๗	๐.๙๑๖
รุ่นที่ ๕๘	๓๕	๓.๖๐	๐.๘๐๖
รุ่นที่ ๕๙	๒๕	๓.๖๔	๐.๙๓๙
รุ่นที่ ๖๐	๒๕	๓.๕๔	๐.๘๓๔
รวม	๑๘๓	๓.๕๔	๐.๘๑๘

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามรุ่นที่จบการศึกษา

(n=๑๘๓)

	SS	D.f	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๖๖	๕	.๓๕๓	๐.๕๒๐	๐.๗๖๑
ภายในกลุ่ม	๑๑๙.๖๐๒	๑๗๗	.๖๘๐		
ผลรวม	๑๒๑.๓๖๘	๑๘๑			

จากตารางที่ ๔.๑๐, ๔.๑๑ พบว่า ผลการเปรียบเทียบความเห็นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรุ่นที่จบการศึกษาต่างกัน (รุ่นที่ ๕๕ $\bar{X}$ = ๓.๕๐, รุ่นที่ ๕๖ $\bar{X}$ = ๓.๖๓, รุ่นที่ ๕๗ $\bar{X}$ = ๓.๓๗, รุ่นที่ ๕๘ $\bar{X}$ = ๓.๖๐, รุ่นที่ ๕๙ $\bar{X}$ = ๓.๖๔, และรุ่นที่ ๖๐ $\bar{X}$ = ๓.๕๔) มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๔ ประเภทหน่วยงานของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีความต่างกัน ส่งผล
ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตต่อบทบาท
การพัฒนาสังคม ในจังหวัดตาก จำแนกตามประเภทหน่วยงานของท่าน

(n=๑๘๓)

ประเภทหน่วยงานของท่าน	n	$\bar{X}$	S.D.
ราชการ	๓๓	๓.๘๒	๐.๙๐๑
รัฐวิสาหกิจ	๒๓	๓.๒๑	๐.๖๘๔
เอกชน	๓๒	๓.๖๘	๐.๗๕๓
ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว	๔๒	๓.๘๖	๐.๖๕๗
วัด หน่วยงาน/องค์กรสาธารณะประโยชน์	๕๓	๓.๑๘	๐.๘๐๒
รวม	๑๘๓	๓.๕๔	๐.๘๑๘

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีต่อ
บทบาท การพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก จำแนกตามประเภทหน่วยงานของท่าน

(n=๑๘๒)

	SS	D.f	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	๑๖.๗๔๙	๔	๔.๑๘๗	๗.๐๘๔*	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๖๑๙	๑๗๗	.๕๙๑		
ผลรวม	๑๒๑.๓๖๘	๑๘๒			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒, ๔.๑๓ พบว่า ผลการเปรียบเทียบความเห็นต่อบทบาทการพัฒนา
สังคมในจังหวัดตาก โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่าผู้ตอบ
แบบสอบถามที่มีหน่วยงานของท่านต่างกัน (ราชการ $\bar{X}$ = ๓.๘๒, รัฐวิสาหกิจ $\bar{X}$ = ๓.๒๑, เอกชน
 $\bar{X}$ = ๓.๖๘, ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว $\bar{X}$ = ๓.๘๖, และวัด/หรือองค์กรสาธารณะประโยชน์ $\bar{X}$ = ๓.๑๘) มี
ความคิดเห็นต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่เพื่อความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ของความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีผลต่อบทบาทการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก จำแนกตามประเภทของหน่วยงาน

(n=๑๘๒)

ประเภทของหน่วยงาน	$\bar{X}$	ราชการ	รัฐวิสาหกิจ	เอกชน	ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว	วัด/หน่วยงานองค์กรสาธารณประโยชน์
		๓.๘๒	๓.๒๑	๓.๖๘	๓.๘๖	๓.๑๘
ราชการ	๓.๘๒	-	๐.๖๑*	๐.๑๔	-๐.๐๔	๐.๖๔*
รัฐวิสาหกิจ	๓.๒๑	-	-	-๐.๔๗*	-๐.๖๕*	๐.๐๓*
เอกชน	๓.๖๘	-	-	-	-๐.๑๘	๐.๕*
ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว	๓.๘๖	-	-	-	-	๐.๖๕*
วัด หน่วยงาน/องค์กรสาธารณประโยชน์	๓.๑๘	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ ความคิดเห็นของพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก จำแนกตามประเภทของหน่วยงาน พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีหน่วยงานเป็นราชการ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่มีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และวัด/หน่วยงานองค์กรสาธารณประโยชน์

ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีหน่วยงานเป็นรัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก น้อยกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีหน่วยงานเป็น เอกชนและธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว แต่มากกว่า วัดและองค์กรสาธารณประโยชน์

ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีหน่วยงานเป็น เอกชน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีหน่วยงานเป็นวัดและองค์กรสาธารณประโยชน์

ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตที่ตอบแบบสอบถามที่มีหน่วยงานเป็น ธุรกิจอิสระ/ส่วนตัว มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มากกว่า ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีหน่วยงานเป็น วัดและองค์กรสาธารณประโยชน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	สถิติทดสอบ		ค่าระดับนัยสำคัญ	ผลการทดสอบ
			t	f		
๑	สถานภาพ	ด้านบทบาทการบริการวิชาการ	๓.๗๖๕		๐.๗๑๐	ปฏิเสธ
๒	อายุ	รับใช้สังคม		๖.๐๓๗*	๐.๐๐๑	ยอมรับ
๓	บัณฑิตรุ่นที่	ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรม		๐.๕๒๐	๐.๗๑๖	ปฏิเสธ
๔	ประเภทของหน่วยงาน	และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อ รับใช้สังคม		๗.๐๘๔*	๐.๐๐๐	ยอมรับ

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ในประเด็นปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทพุทธศาสนบัณฑิตที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดง ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมการบริการวิชาการแก่สังคม

ลำดับที่	ปัญหาอุปสรรค	ความถี่
๑	ไม่จัดกิจกรรมเข้าร่วมโครงการต่างๆกับส่วนงานราชการเพื่อสร้างบทบาทการในเวทีแลกเปลี่ยนทางวิชาการ	๒๖
๒	ไม่มีการลงศึกษาสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในอนาคต	๒๓
๓	ไม่มีการสร้างเครือข่ายด้านการบริการวิชาการแก่สังคมร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อันเป็นสิ่งที่ช่วยให้สังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างแบบปฏิบัติอันเป็นธรรมเนียมเพื่อให้รุ่นต่อไปได้สานต่องานจิตสาธารณะ กิจกรรมช่วยเหลือสังคม เช่น ค่ายอาสา	๒๐

ตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตได้แสดงปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมการบริการวิชาการแก่สังคมแสดงความถี่ของข้อมูล มากที่สุด คือ ไม่จัดกิจกรรมเข้าร่วมโครงการต่างๆกับส่วนงานราชการเพื่อสร้างบทบาทในเวทีแลกเปลี่ยนทางวิชาการ หรือจัดกิจกรรมเพิ่มความรู้ในด้านการพัฒนาวิชาการ รวมไปถึงการจัดกลุ่มองค์กรในการเผยแผ่ผลงานวิชาการออกสู่สังคมซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายไชยเดช แก้วประดิษฐ์ ที่ว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตจากหน่วยวิทยบริการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกรุ่นที่จบมีความรู้ความสามารถในการทำงานแต่

ขาดเวที รองลงมา ไม่มีการลงศึกษาสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมในอนาคต ควรมีการสร้างเครือข่ายด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อันเป็นสิ่งที่จะช่วยให้องค์กรมีการพัฒนา หรือมีการจัดอบรมเครือข่ายการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้บัณฑิตได้ใช้เป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้ รองลงมา ไม่มีการสร้างเครือข่ายด้านการบริการวิชาการแก่สังคมร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ อันเป็นสิ่งที่ช่วยให้สังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างแบบปฏิบัติอันเป็นธรรมเนียมเพื่อให้รุ่นต่อไปได้สานต่องานจิตสาธารณะ กิจกรรมช่วยเหลือสังคม เช่น ค่ายอาสา

ตารางที่ ๔.๑๗ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมการบริการวิชาการแก่สังคม

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่าผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตร์บัณฑิตได้แสดงปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมการบริการวิชาการแก่สังคมแสดงความถี่

ลำดับ	ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข	ความถี่
๑	สร้างทัศนคติต่อความน่าเชื่อถือให้กับชุมชนสังคมด้วยอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยอันนำไปสู่การยอมรับของสังคมเพื่อพัฒนาตัวเอง	๑๕
๒	สร้างความรักสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์กรในหน่วยงานมีการยอมรับในความรู้ความสามารถของบัณฑิตบัณฑิตสามารถทำงานเข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้นำของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่	๑๑
๓	ควรมีแผนในการพัฒนาองค์ความรู้การบริการวิชาการโดยการจัดอบรมเครือข่ายการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้บัณฑิตได้ใช้เป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้จัดกลุ่มองค์กรในการเผยแพร่ผลงานวิชาการออกสู่สังคม	๕

ของข้อมูล มากที่สุด คือ สร้างทัศนคติต่อความน่าเชื่อถือให้กับชุมชนสังคมด้วยอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยอันนำไปสู่การยอมรับของสังคมเพื่อพัฒนาตัวเอง รองลงมา สร้างความรักสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์กรในหน่วยงานมีการยอมรับในความรู้ความสามารถของบัณฑิตบัณฑิตสามารถทำงานเข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้นำของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ รองลงมา ควรมีแผนในการพัฒนาองค์ความรู้การบริการวิชาการโดยการจัดอบรมเครือข่ายการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้บัณฑิตได้ใช้เป็นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้จัดกลุ่มองค์กรในการเผยแพร่ผลงานวิชาการออกสู่สังคม

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดง ปัญหาอุปสรรค ในการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคม
ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ลำดับที่	ปัญหาอุปสรรค	ความถี่
๑	บัณฑิตที่จบไปทางมหาวิทยาลัยไม่เคยติดตามผลหรือมีฐานข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร	๒๒
๒	บัณฑิตไม่สามารถนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ได้ถูกต้อง ทั้งที่มหาวิทยาลัยมีเอกลักษณ์ในด้านนี้	๒๑
๓	บัณฑิตยังเป็นระบบสุขเอาเผากินไม่เป็นรูปธรรมในด้านนี้เพราะมหาวิทยาลัยไม่ส่งเสริมและมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง	๑๕
๔	ไม่มีการจัดอบรมเรื่องของศาสนพิธีให้กับบัณฑิต อันจะนำมาเป็นแม่แบบอย่างถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในชุมชนของตนเองได้ส่งเสริมให้ศิษย์เก่าได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำชุมชนด้านศาสนพิธี	๗
๕	ไม่ส่งเสริมให้บัณฑิตที่ว่างงานจัดทำเอกสาร หรือสิ่งตีพิมพ์เพื่อการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจนในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้ในการสืบค้นควรมีการปลูกฝังการสืบสานศิลปวัฒนธรรมอยู่เสมอ	๖
๖	บัณฑิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและช่วยกันกันรักษาวัฒนธรรมให้บัณฑิตร่วมกันหาจุดบกพร่องทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาแล้วนำมาประมวลหรืออภิปรายเพื่อให้ได้ข้อยุติน้อยมาก	๕

ตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตได้แสดงปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคม ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แสดงความถี่ของข้อมูล มากที่สุดอยู่ที่ คือ บัณฑิตที่จบไปทางมหาวิทยาลัยไม่เคยติดตามผลหรือมีฐานข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร รองลงมาบัณฑิตไม่สามารถนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ได้ถูกต้อง ทั้งที่มหาวิทยาลัยมีเอกลักษณ์ในด้านนี้ รองลงมาบัณฑิตยังเป็นระบบสุขเอาเผากินไม่เป็นรูปธรรมในด้านนี้ มหาวิทยาลัยไม่ส่งเสริมและมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบัณฑิตเห็นความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพควรมีโครงสร้างการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจนโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะทำให้การสืบสานศิลปวัฒนธรรมมีความเด่นชัดขึ้นควรมีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรบัณฑิต หรือศิษย์เก่าไปถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนหรือสานต่องานในชุมชนด้านนี้ควรมีการจัดอบรมเรื่องของศาสนพิธีให้กับบัณฑิต อันจะนำมาเป็นแม่แบบอย่างถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในชุมชนของตนเองได้ส่งเสริม

ให้ศิษย์เก่าได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้นำชุมชน ด้านศาสนพิธีส่งเสริมให้บัณฑิตที่ว่างงานจัดทำเอกสาร หรือสิ่งตีพิมพ์เพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ควรมีการแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการสืบค้นควรมีการปลูกฝังการสืบสานศิลปวัฒนธรรมอยู่เสมอบัณฑิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและช่วยกันกันรักษาวัฒนธรรมให้บัณฑิตร่วมกันหาจุดบกพร่องทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาแล้วนำมาประมวลหรืออภิปรายเพื่อให้ได้ข้อยุติ

ตารางที่ ๔.๑๙ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ลำดับ	ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไข	ความถี่
๑	ผู้ใช้บัณฑิตมีความยอมรับในด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตในการทำงานและมีความรับผิดชอบสูง	๑๘
๒	ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบัณฑิตเห็นความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพ	๑๓
๓	ควรมีโครงสร้างการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจนโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะทำให้การสืบสานศิลปวัฒนธรรมมีความเด่นชัดขึ้น	๑๐
๔	ควรมีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรบัณฑิต หรือศิษย์เก่า ไปถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนหรือสถานทำงานในชุมชนด้านนี้	๙

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตได้แสดงปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคม ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่แสดงความถี่ของข้อมูล มากที่สุด คือ ผู้ใช้บัณฑิตมีความยอมรับในด้านการมีคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตในการทำงานและมีความรับผิดชอบสูง รองลงมา ควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบัณฑิตเห็นความสำคัญของระบบการประกันคุณภาพ รองลงมา ควรมีโครงสร้างการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ชัดเจนโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ จะทำให้การสืบสานศิลปวัฒนธรรมมีความเด่นชัดขึ้น และน้อยที่สุดควรมีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรบัณฑิต หรือศิษย์เก่า ไปถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนหรือสถานทำงานในชุมชนด้านนี้

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดง ปัญหาอุปสรรค การพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมด้าน
พัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม

ลำดับที่	ปัญหาอุปสรรค	ความถี่
๑	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อสะสมประสบการณ์และพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเองในการรับใช้สังคมโดยการพัฒนาอบรมจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ให้กับบัณฑิตและเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนากับสังคมที่มีความหลากหลาย	๒๔
๒	ไม่รู้จักสังคม เข้าสังคม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและรับใช้สังคมได้ดี หากจุดที่สังคมต้องการแล้วพัฒนาองค์ความรู้ในเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน	๒๑
๓	ต้องมีการปรับทัศนคติให้เป็นผู้นำ ต้องพัฒนาจากล่างสู่ที่สูงจัดประชุมบ่อยๆเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนบัณฑิตด้วยกันบัณฑิตต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดีจากองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามา	๗
๔	ไม่มีการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคม	๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิตได้แสดงปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคม ด้านพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคมที่แสดงความถี่ของข้อมูล มากที่สุดอยู่ที่ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อสะสมประสบการณ์และพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเองในการรับใช้สังคมโดยการพัฒนาอบรมจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ให้กับบัณฑิตและเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนากับสังคมที่มีความหลากหลาย รองลงมา ไม่รู้จักสังคม เข้าสังคม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและรับใช้สังคมได้ดี หากจุดที่สังคมต้องการแล้วพัฒนาองค์ความรู้ในเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน รองลงมา ต้องมีการปรับทัศนคติให้เป็นผู้นำ ต้องพัฒนาจากล่างสู่ที่สูงจัดประชุมบ่อยๆเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนบัณฑิตด้วยกันบัณฑิตต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดีจากองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามา สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในสังคมตามลำดับ

ตารางที่ ๔. ๒๑ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคม
ด้านพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา	ความถี่
๑	ควรหาเวลาเพิ่มเติมสิ่งที่ยังขาดหาย และหาข้อบกพร่องในบางประการขององค์ความรู้ในการที่จะถ่ายทอดและพัฒนาควรเข้าหาผู้มีองค์ความรู้ หรือองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อเสริมทักษะและพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเองค้นคว้าหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ	๑๘
๒	พยายามปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้จัดให้มีการบรรยายพิเศษโดยวิทยากรด้านสังคมพัฒนา	๑๕
๓	จัดฝึกอบรมวิธีการและทักษะในการรับใช้สังคมที่ถูกต้องให้กับบัณฑิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเอง	๑๒
๔	ฝึกให้บัณฑิตมีการจดบันทึกเรื่องราวประสบการณ์แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับรุ่นต่อไปได้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้มีการรวมกลุ่มปรึกษาหารือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์ความรู้	๑๐

จากตารางที่ ๔. ๒๑ ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาบัณฑิตให้สอดคล้องกับพัฒนาสังคมด้านพัฒนาองค์ความรู้เพื่อรับใช้สังคม พบว่า ควรหาเวลาเพิ่มเติมสิ่งที่ยังขาดหาย และหาข้อบกพร่องในบางประการขององค์ความรู้ในการที่จะถ่ายทอดและพัฒนาควรเข้าหาผู้มีองค์ความรู้ หรือองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อเสริมทักษะและพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเองค้นคว้าหาความรู้อย่างสม่ำเสมอพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้จัดให้มีการบรรยายพิเศษโดยวิทยากรด้านสังคมพัฒนาจัดฝึกอบรมวิธีการและทักษะในการรับใช้สังคมที่ถูกต้องให้กับบัณฑิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ของตัวเองฝึกให้บัณฑิตมีการจดบันทึกเรื่องราวประสบการณ์แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับรุ่นต่อไปได้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้มีการรวมกลุ่มปรึกษาหารือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์ความรู้

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทพุทธศาสนบัตติกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก

การสัมภาษณ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์บทบาทพุทธศาสนบัตติกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก ทั้ง ๓ ด้าน ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการพัฒนาตนเองในการให้บริการวิชาการ ซึ่งบทสรุปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) จำนวน ๗ ท่าน และได้แบ่งหัวข้อในการสัมภาษณ์เป็น ๓ ข้อ ดังนี้

๑) บัตติควรมีบทบาทอย่างไรในการนำความรู้มาใช้สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บัตติต้องตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไรในการรับใช้สังคม และต้องตั้งเป้าหมายในการที่จะนำพาบัตติไปสู่ความสำเร็จและสามารถนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนมารับใช้สังคมในด้านต่างๆให้มีประสิทธิภาพและสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมในการศึกษาระดับอุดมศึกษาเกิดการพัฒนาทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม^๑ อันส่งผลถึงหน่วยวิทยบริการใน การปฏิรูประบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความใกล้ชิดแนบแน่นกับสังคมมากขึ้น ให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมอุดมปัญญา ด้วยการเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาและภาคส่วนอื่นๆ ของสังคมร่วมกันทำงานสร้างสรรค์งานวิชาการสายรับใช้สังคม เพื่อตอบโจทย์ปัญหาของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนให้ผลงานวิชาการ สายรับใช้สังคมให้เป็นที่ยอมรับ การนำเสนอและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ การประเมินคุณภาพ/คุณค่า เพื่อใช้เป็นผลงานเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และผลประโยชน์อื่น ด้วยการดำเนินการดังนี้

๑. การสร้างแหล่งเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมไทย (Public library of Thailand : PLoT) ทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ มีบทสรุปด้วยภาษาที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยเน้นบริบทของการประยุกต์ใช้โดยต้องร่วมงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการอุดหนุนงานวิจัยรับใช้สังคมไทยที่เป็นวิจัยประยุกต์ตามโจทย์ที่ชุมชนและท้องถิ่นต้องการโดยมีการจัดลำดับความสำคัญของงานวิจัยการสร้างพื้นที่ทางสังคม และขยายผลงานวิชาการรับใช้สังคมใช้สื่อสารสาธารณะ (public communication) ในการเผยแพร่และสร้างวัฒนธรรมใหม่ เพื่อก่อให้เกิดระบบอุดมศึกษาในมิติใหม่ กระบวนทัศน์ใหม่ เกิดพลังขับเคลื่อนประสานกัน (synergy) กับวิชาการสายนานาชาติหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด โดยสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทุกประเภทมีภารกิจร่วมรับผิดชอบกับองค์กรพัฒนาในการสร้างพื้นที่ระดับจังหวัดให้ทุกพื้นที่ที่น่าอยู่สำหรับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ที่ครอบคลุมทุกมิติ จัดตั้งศูนย์จัดการความรู้เพื่อพัฒนาจังหวัดในทุกสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเป็นกลไกในการจัดบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของสังคมที่เป็นการบูรณาการภารกิจของทุกหน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

๒. บัตติต้องนำองค์ความรู้วิชาการในสถาบันอุดมศึกษาไปช่วยแก้ปัญหาในระดับจังหวัด ท้องถิ่น ชุมชนด้วยการจัดทำระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่ โดยเป็นความร่วมมือลักษณะเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและจังหวัด กลุ่มจังหวัดในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

^๑ สัมภาษณ์ นายไชยเดช แก้วประดิษฐ์ นายเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองบัวใต้ (ใช้บัตติ), ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๙

รวมทั้งการใช้โจทย์วิจัยจากชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนนำผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติการสังเคราะห์นโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องที่กระทบกับทุกภาคส่วนของสังคม ควรมีกลไกเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในระดับจังหวัด สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวมของปัญญาที่มีความเป็นกลางการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงร่วมสังเคราะห์ประเด็นสาธารณะ ช่วยเหลือชุมชนในการสื่อสาร การสร้างความเป็นพลเมืองของบัณฑิต รวมถึง อาจารย์และบุคลากร การพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการกำหนดวิชาความเป็นพลเมืองแก่บัณฑิตทุกคน เพื่อปลูกฝังจิตอาสา ความเป็นธรรม รู้จักเหตุผล มีจิตสำนึก สร้างทักษะการประมวลความรู้ วิเคราะห์ข้อเท็จจริง กลั่นกรองรอบด้าน รู้เท่าทันสถานการณ์ที่แท้จริง การสร้างความปลอดภัยต้องเน้นที่กระบวนการส่งเสริมบทบาทของการมีส่วนร่วมของเยาวชนในสังคมท้องถิ่นและชุมชน รูปแบบการมีส่วนร่วมจากภายในมหาวิทยาลัยสู่การมีส่วนร่วมที่เป็นเครือข่ายภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น สภาเยาวชน เครือข่ายสังคมทางอินเทอร์เน็ต (Social Net)^๒ บัณฑิต ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กร บัณฑิตที่จบการศึกษาไปก็เป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยคาดหวังเสมอว่าสามารถตอบโจทย์ของสังคมตามพันธกิจของมหาลัย บัณฑิตมีคุณภาพก็ส่งผลถึงมหาลัยบัณฑิตไม่มีคุณภาพหรือไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาสังคมหรือบริการวิชาการก็ส่งผลกระทบถึงมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกัน ในฐานะที่เราเป็นองค์กรในการผลิตบัณฑิตจึงจำเป็นต้องมองถึงอนาคตและผลที่จะสะท้อนกลับมาสู่องค์กรด้วย^๓

สิ่งที่สำคัญคือ บัณฑิตต้องรู้หน้าที่ของตนเองและตระหนักในหน้าที่ของตนเองสร้างความรับผิดชอบตนเองและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เช่น การเป็นจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเอง^๔ บัณฑิตคือผู้มีความรู้ มีปัญญามีความรับผิดชอบนี้คือหน้าที่หลักแต่ความรู้และปัญหาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้นั้นบัณฑิตต้องมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ อย่างเต็มศักยภาพ อันได้มาจากห้องเรียน ดังนั้นเมื่อจบการศึกษามาแล้วจำเป็นต้องนำความรู้เหล่านั้นไปต่อยอดกับการทำงาน หรือกับชุมชน ที่ตนเองมีความรู้และอาศัยอยู่สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ใช้ผู้ใช้บัณฑิตต้องการไม่ว่าบัณฑิตจะอยู่ในสถานภาพใดเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ก็สามารถที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการพัฒนาและบริการวิชาการแก่สังคมได้อย่างดี ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับพระครูโสภณชยาภรณ์ที่ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า บัณฑิตจะบริการวิชาการหรือช่วยเหลือสังคมในกรณีใดก็ตาม สิ่งที่เป็นนั้นคือความรู้ และประสบการณ์ เวทีในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาหรือองค์กรราชการ รวมไปถึงทุกภาคส่วน นั้นเป็นเวทีที่จะทำให้บัณฑิตของเราเป็นที่ยอมรับในพระมหาลัยของเราเป็น

^๒สัมภาษณ์ นาย อุดร ดันติสุนทร (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

^๓สัมภาษณ์ พระครูโกวิทบุญเขต, (รอด อคฺคจิตโต), เจ้าคณะตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก (ผู้ใช้บัณฑิต), ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^๔สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ หมวดไธสง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดตาก (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

^๕สัมภาษณ์พระประสิทธิ์ศีลคุณ, (เวช ปภาโกโร), รองเจ้าคณะจังหวัดตาก, (ผู้ใช้บัณฑิต), ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนา^๖ หน่วยวิทยบริการวัดท่านาจังหวัดตากเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มุ่งพัฒนาคนในพื้นที่และเป็นแหล่งให้ความรู้ในระดับอุดมศึกษากับประชาชนในจังหวัดตากในฐานะที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตากเป็นองค์กรหนึ่งที่ที่เคยได้ใช้บัณฑิตในทางตรงหรือทางอ้อมสิ่งที่เห็นได้ชัดนั้นคือบัณฑิตที่จบมาแล้วมีความเข้าใจในหลักของศาสนาและมีจิตทางวัฒนธรรมมากขึ้นอันส่งผลให้เราสามารถใช้บัณฑิตเหล่านี้ได้งานต่างๆและเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่วิชาการให้ประชาชนได้เข้าใจอย่างถูกต้องส่วนนี้ก็น่าจะเป็นบทบาทสำคัญของบัณฑิตที่จะช่วยให้การบริการวิชาการรับใช้สังคมของบัณฑิตเป็นที่ยอมรับในสังคมจังหวัดตากได้^๗

๒) บัณฑิตจะพัฒนาองค์กรของท่านอย่างไรในการให้เป็นองค์กรแห่งการบริการวิชาการ

การสร้างบรรยากาศเพื่อการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่มีกระบวนการที่สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับบทบาทและวิธีทำงานที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนในการขจัดความเหลื่อมล้ำซึ่งถือว่าเป็นการปฏิรูปอุดมศึกษาในบทบาท และการมีส่วนร่วมในการรับใช้สังคมด้วยกลไก ดังต่อไปนี้

๑. การปรับมาตรฐานอุดมศึกษาให้สถาบัน อุดมศึกษา สามารถปรับบทบาทไปสู่สถาบันอุดมศึกษารับใช้สังคม ประกอบด้วยมาตรฐานหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นเอื้อต่อสถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดเนื้อหา สาระ และกระบวนการเรียนรู้ แก่นิสิตนักศึกษาในกลุ่มการศึกษาทั่วไป และกลุ่มวิชาชีพ รวมทั้งสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม จัดการศึกษาศิลปะวิทยาศาสตร์(Liberal arts Education) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นผลการเรียนรู้ของบัณฑิตตามมาตรฐานการเรียนรู้ ๕ ด้าน คือ

- ด้านคุณธรรมจริยธรรม
- ด้านความรู้
- ด้านทักษะทางปัญญา
- ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
- ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

๒. บัณฑิตจะพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้มีจิตอาสาในการรับใช้สังคมได้อย่างไร เมื่อโลกก้าวสู่ยุค “โลกาภิวัตน์” ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ประชากรของโลกถูกล้อมรวมกลายเป็นสังคมเดี่ยว หรือเรียกว่า “สังคมโลก” โดยเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นในส่วนหนึ่งของโลก จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นของโลกด้วย โลกาภิวัตน์เกิดจากแรงของอิทธิพลร่วมทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วัฒนธรรม สังคม และการเมือง แล้วส่งผลกระทบต่อโลกหลายด้าน อาทิ ด้านเศรษฐกิจที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและทุนในตลาดโลกอย่างเสรีภาพ ด้านข้อมูลข่าวสารที่มีอัตราการไหลเวียนระหว่างภูมิภาคที่อยู่ห่างไกลกันมากขึ้น ด้านวัฒนธรรมและสังคมที่มีการติดต่อสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น และด้านการขนส่งที่มีเทคโนโลยีที่สามารถลดระยะเวลาการเดินทาง ผู้คนสามารถ

^๖สัมภาษณ์พระครูโสภณชยาภรณ์, (มนู ยโสธโร), เจ้าคณะอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก, (ผู้ใช้บัณฑิต), ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^๗สัมภาษณ์ นายกิตติพงษ์ เทพนิกร นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ, (ผู้ใช้บัณฑิต), ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

เดินทางข้ามทวีป ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมงสถาบันอุดมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์หลายอย่าง เพื่อเตรียมพร้อมรับความท้าทายนี้ โดยหนึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์ของ ทุกมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศไทย คือการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่การยอมรับใน ระดับสากล สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในการเป็น ศูนย์กลางพระพุทธศาสนา ด้วยภารกิจหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการขับเคลื่อนสู่ความเป็นสากล ได้แก่ ความเป็นสากลด้านหลักสูตร ด้านคณาจารย์ ด้านนักศึกษา และสิ่งแวดล้อม รวมถึงบรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นสากล จึงกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะสากล มีวิสัยทัศน์เป็นสากล เข้าใจความแตกต่างหลากหลายทาง วัฒนธรรม^๘ มหาวิทยาลัยเราควรกำหนดนโยบายการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับมหาวิทยาลัยใกล้เคียง เพื่อสร้างทักษะและพัฒนาศักยภาพนักศึกษาให้มีคุณภาพเท่ากัน เพื่อสร้างการยอมรับในระดับสากล ไม่ว่านักศึกษาที่เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยใดก็ตาม แม้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่สังคมที่มีความ หลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ ความรัก ความสันติ อันจะนำไปสู่การสร้าง มหาวิทยาลัยแห่งสุขภาวะได้ ด้วยนโยบายที่สอดคล้อง และมีระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มี คุณภาพ มีการเคารพและยอมรับซึ่งความแตกต่าง มีความไว้วางใจและมีความปรารถนาดีต่อกัน สิ่ง เหล่านี้ จะช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อผ่านการหล่อหลอม วิทยา จรียา และปัญญา จนสำเร็จการศึกษาจะเป็นบัณฑิตมหาวิทยาลัยที่พึงประสงค์และพร้อมทำงาน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ประเทศชาติ และขยายสู่สากลโลก ต่อไป^๙ บัณฑิตควรใช้ความรู้ได้ศึกษามาให้เกิดประสิทธิภาพทำงานด้วยความตั้งใจเมื่อองค์กรมี บุคลากรที่เก่งองค์กรนั้นก็เป็้องค์กรที่เข้มแข็งและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับองค์กรอื่นได้นั้นก็ หมายความว่าองค์กรของเราได้บริการวิชาการแก่สังคมนั่นเอง และอีกประการหนึ่ง บัณฑิตจะต้องเปิด ใจกว้างต้องมองประโยชน์ส่วนร่วมที่จะเกิดขึ้นในองค์กร หมั่นแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลาและต้อง รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์^{๑๐} ซึ่งก็มีความสอดคล้องกับผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตากได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า เราควรมีการส่งเสริมให้บัณฑิตได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันอันเป็นการ แสดงถึงความสามัคคีหรือมีการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่บัณฑิตอาศัยอยู่อันนี้จะช่วยให้บัณฑิตของ เราได้เพิ่มศักยภาพในการทำงานหรือเป็นจิตอาสาทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนอีกด้วย^{๑๑}

ผู้สำเร็จการศึกษาจากหน่วยวิทยบริการ วัดท่านาจังหวัดตาก จะเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องนำองค์ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาไปใช้ให้เกิดประโยชน์และครอบคลุมทุกด้านไม่ว่าจะเป็น ด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เมื่อเกิดประโยชน์แล้วสิ่งเหล่านั้นก็จะสะท้อนกลับมาสู่องค์กร การผลิตบัณฑิต อาจเป็นความคาดหวังของหน่วยหรือผลสำเร็จที่อาจจะเกิดขึ้นการนำความรู้ที่ได้รับ จากการศึกษามาใช้นั้นสิ่งจำเป็นก็คือทักษะ ประสบการณ์ที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมตามอัตลักษณ์

^๘ สัมภาษณ์ นาย อุดร ดันติสุนทร (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

^๙ สัมภาษณ์ นายไชยเดช แก้วประดิษฐ์ นายเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองบัวใต้(ใช้บัณฑิต) ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ หมวดไธสง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดตาก (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายกิตติพงษ์ เทพนิกร นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

ของมหาวิทยาลัย^{๑๒} การจะพัฒนาบัณฑิตให้เป็นผู้รับใช้สังคม ขอแยกออกเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนที่ ๑ องค์การผลิตบัณฑิต สามารถสร้างจิตสำนึกให้กับบัณฑิตได้มากแค่ไหนในการมีจิตสาธารณะไม่ว่าจะเป็น ความรับผิดชอบ ความเสียสละ รวมไปถึงความมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ หากองค์กรทำได้ สิ่งเหล่านี้เอง ก็จะเป็นเกาะป้องกันให้บัณฑิตของเราออกไปใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาช่วยเหลือสังคม ส่วนประเด็นที่ ๒ บัณฑิตเอง สามารถเก็บเกี่ยวประสบการณ์ หรือความรู้ในห้องเรียนที่คณาจารย์ได้ ถ่ายทอดมาน้อยแค่ไหน บัณฑิตมีทักษะในการตรึงตรองความรู้ให้สามารถพัฒนาตัวเองนำไปสู่ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สิ่งทีกล่าวนี้นี้ทั้งสองประการ จะเป็นตัวกำหนดองค์กรว่าพัฒนาหรือไม่ บัณฑิตจะช่วยพัฒนาองค์กรและเพิ่มองค์ความรู้ให้กับตัวเองได้อย่างไร อันนี้เป็นโจทย์ที่เราทุกคนกำลัง ติดตามและเป็นหน้าที่ขององค์การผลิตบัณฑิตจะต้องนำไปกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนานิสิต นักศึกษาต่อไป^{๑๓} ในส่วนอีกท่านหนึ่งที่สะท้อนให้เราเห็นอย่างชัดเจนในด้านนี้นั้นก็คือ คณาจารย์ที่ สอนได้ปลูกจิตความเป็นความเป็นผู้รักองค์กรให้กับบัณฑิต ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อ สังคม^{๑๔}

๓) ท่านมีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาบัณฑิตให้ช่วยสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ในฐานะเป็นผู้ใช้บัณฑิต)

บัณฑิตควรนำความรู้ความสามารถที่มีมาเป็นครูจิตอาสาหรือเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดให้กับผู้อื่นด้วยการวางตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นแบบอย่างและสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสร้าง วัฒนธรรมหรือช่วยทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดีงานเก็บไว้ให้กับชนรุ่นหลัง ปลูกฝังจิตสำนึกในงาน ศิลปวัฒนธรรมรวมถึงกิจการทางพระพุทธศาสนาด้วย^{๑๕} บัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทุกแห่ง ถือว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านศาสนาพอสมควร เราควรใช้จุดนี้พัฒนาให้บัณฑิตที่จบไป นำมาใช้สร้างภาพลักษณ์หรือเอกลักษณ์ให้คนในสังคมได้ประจักษ์ และเข้าถึงความเป็น พระพุทธศาสนามากขึ้นเรื่อยๆ โดยการให้ความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือ ศิลปวัฒนธรรมที่ชุมชนจัดขึ้น^{๑๖} บัณฑิตควรมีการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมร่วมกับ ชุมชน อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๑๗} บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาส่วนมากไม่สนใจเรื่องเหล่านี้จึงทำให้เราทุกคนในฐานะใช้บัณฑิตต้องหันมา มองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากอะไรแล้วเราควรทำอย่างไรในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งมา จากสังคมส่วนหนึ่งมาจากตัวบัณฑิตเองและอีกส่วนหนึ่งคือ มหาลัยไม่สามารถติดตามดูผู้สำเร็จ

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูโกวิทบุญเขต, (รอด อคฺคจิตโต), เจ้าคณะตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๓} สัมภาษณ์พระประสิทธิ์ศีลคุณ, (เวช ปภาโกร), รองเจ้าคณะจังหวัดตาก, (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๔} สัมภาษณ์พระครูโสภณชยาภรณ์, (มนู ยโสโธโร), เจ้าคณะอำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก, (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๕} สัมภาษณ์นายไชยเดช แก้วประดิษฐ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองบัวใต้ (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๖} สัมภาษณ์นาย สมพงษ์ หมวดไธสง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา, และนายกิตติพงษ์ เทพนิกร นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๗} สัมภาษณ์ นาย อุดร ดันติสุนทร(ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

การศึกษาได้อย่างทั่วถึง นี่จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหา การสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้สำเร็จการศึกษาแต่เป็นหน้าที่ของทุกคนที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน บัณฑิตจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแบ่งเบาภาระเหล่านี้และเป็นการบอกเสียงสำคัญในการที่เราจะช่วยกันแก้ไขปัญหาด้านนี้ต่อไป^{๑๘} บัณฑิตควรเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแนวร่วมในการขับเคลื่อนการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักสูตรของมหาจุฬาที่เปิดในสถานที่นอกที่ตั้งก็ดี ในที่ตั้งที่ดีที่มีอยู่เกือบทุกจังหวัด ถ้าเราสามารถนำผู้สำเร็จการศึกษาเหล่านั้นมาร่วมกลุ่ม ในการจัดทำเป็นเอกสาร วารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์เราก็จะช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้^{๑๙}

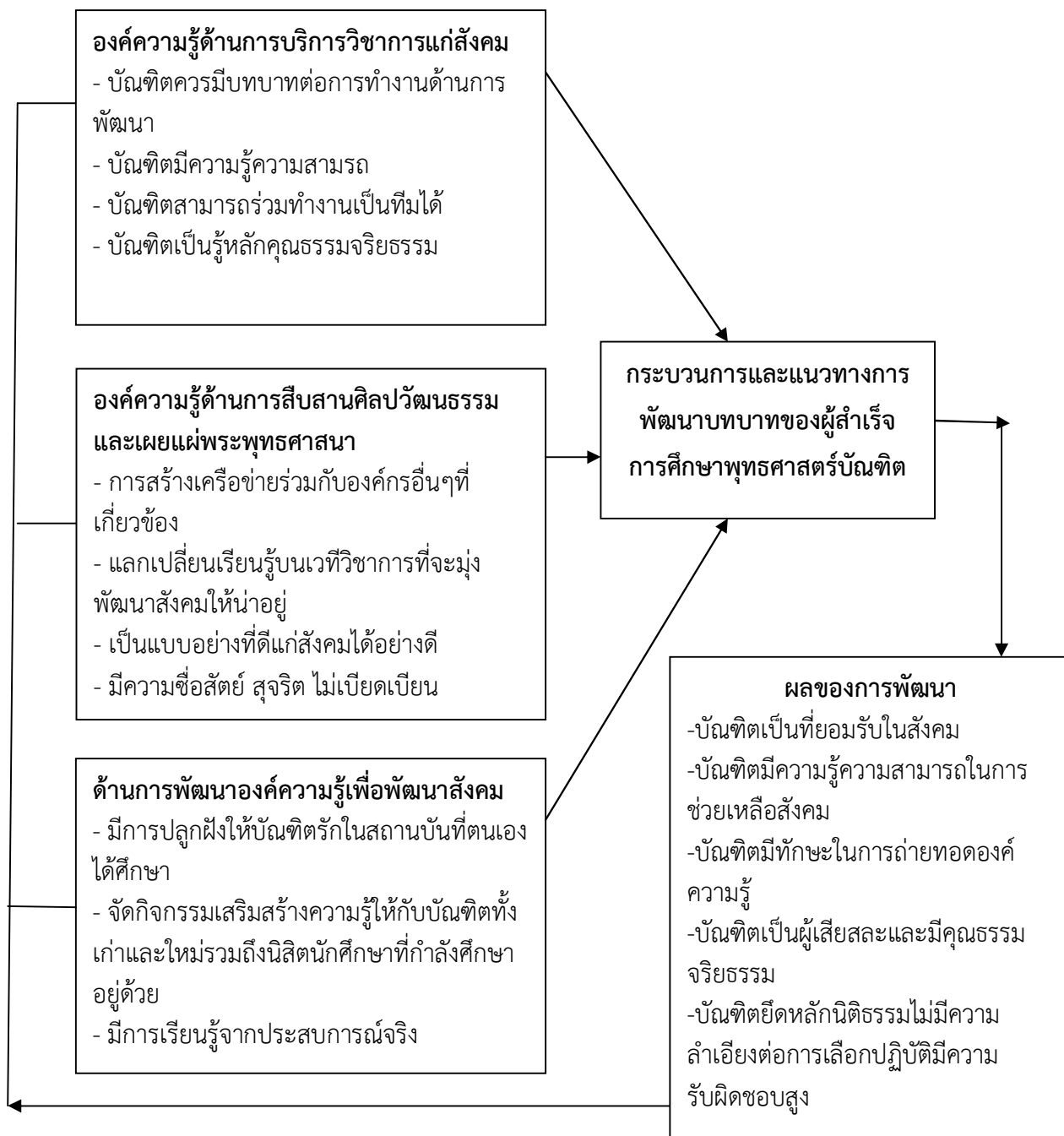
ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่เป็นผู้ให้บริการด้านวิชาการแก่นิสิตการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาในประเด็นนี้โดยตรงซึ่งจาก ผลที่จะได้จากการศึกษาครั้งนี้ สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยวิทยบริการในการผลิตบัณฑิตจะนำไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน จัดสภาพแวดล้อม ตลอดจนสร้างแรงจูงใจเพื่อให้การเข้าซึ่งนอกจากจะสอดคล้องกับความคาดหวังและความต้องการของนิสิตแล้ว ยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นเลิศทางด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาพัฒนาจิตใจ

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูโกวิทบุญเขต, (รอด อคฺคจิตโต) เจ้าคณะตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า, และพระประสิทธิ์ศีล, (เวช ปภากรโ) ,คุณรองเจ้าคณะจังหวัดตาก (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภณชยาภรณ์, (มนูญ โสธโร), เจ้าคณะอำเภอเมืองตาก, (ผู้ใช้บัณฑิต) ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง บทบาทพุทธศาสนตรับผิดชอบกับการพัฒนาสังคมในจังหวัดตาก ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ คือ ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาบัณฑิตที่พึงประสงค์และตอบโจทย์พันธกิจของมหาวิทยาลัยอันจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งแต่ผลิตบัณฑิตอย่างเดียว องค์ความรู้ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม บัณฑิตควรมีบทบาทต่อการทำงานด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา บัณฑิตควรมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้องหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเวทีวิชาการที่จะมุ่งพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาสังคม มีการปลูกฝังให้บัณฑิตรักในสถาบันที่ตนเองได้ศึกษาและจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ให้กับบัณฑิตทั้งเก่าและใหม่รวมถึงนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ด้วย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้



แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา ในด้านการบริการวิชาการ ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการพัฒนางานองค์ความรู้เพื่อพัฒนาสังคม จากการศึกษาทั้งทางด้านปริมาณและด้านคุณภาพทำให้ผู้วิจัยค้นพบแนวทางในการสร้างบัณฑิตให้เป็นที่ยอมรับของสังคมด้วยวิธีการตามแผนภาพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม บัณฑิตต้องมีบทบาทมากขึ้นในการทำงานด้านการพัฒนาที่มีองค์ความรู้ความสามารถที่จะทำงานร่วมกันเป็นทีมโดยตั้งอยู่ในหลักของคุณธรรมจริยธรรม

ด้านการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บัณฑิตต้องมีเครือข่ายในการทำงานและมีเวทีที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

ด้านพัฒนางานองค์ความรู้เพื่อพัฒนาสังคม บัณฑิตต้องรักสถาบันที่ตนเองได้ศึกษา โดยจัดผ่านกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้ร่วมกันทั้งบัณฑิตและนิสิตที่กำลังจะจบการศึกษาด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์จริงจากรุ่นสู่รุ่น

สรุปผลของการพัฒนาบัณฑิต เป็นที่ยอมรับในสังคมมีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือสังคมมีทักษะในการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นผู้เสียสละและมีคุณธรรมจริยธรรมยึดหลักนิติธรรมไม่มีความลำเอียงต่อการเลือกปฏิบัติมีความรับผิดชอบสูง